

РОБЪРТ ШЕКЛИ

ВСИЧКО ТОВА, КОЕТО СМЕ

Превод от английски: Емануел Икономов, 1979

chitanka.info

Съществува правилник за поведението на космическите кораби за Пръв Контакт, но той съдържа само правила, съставени по липса на друга възможност и прилагани по същата причина. Защото на практика кой би могъл да предвиди резултата от *някакво* въздействие върху психиката на един непознат народ?

Тези доста мрачни мисли вълнуваха съзнанието на Ян Мартин в момента, когато той навлизаше в атмосферата на Дюрел IV. Той беше едър мъж в разцвета на силите си, с пепеляворуси коси и кръгло сериозно лице. От доста време той беше стигнал до заключението, че е по-добре да има *някакво* правило, отколкото нищо. Ето защо следваше стриктно споменатите правила, но винаги с чувството на несигурен човек, опасаващ се да не сгреша. А точно това бяха идеалните качества, необходими за работата на Пръв Контактующа.

Той направи обиколка на планетата достатъчно ниско за наблюдение, но не и прекалено ниско, за да не изплаши жителите, и забеляза признаци на една пасторално-примитивна цивилизация. Опита се да си припомни какво беше чел в том четвърти на „Методи на Първия Контакт“, издаден от Отдела за Извънземна психология. След това безшумно приземи ракетата на една скалиста равнина, покрита тук-таме с трева, близо, но не *прекалено*, до едно неголямо село.

— Добре го направи! — каза помощникът му Кросуел, който беше все още доста млад, за да знае какво е несигурност.

Чедка, еборианският лингвист, се въздържа от какъвто да е коментар. Както обикновено, той спеше мирно и тихо.

Мартин промърмори нещо и отиде в задната част на ракетата, за да пристъпи към тестовете. Кросуел зае мястото му на прозорчето за наблюдения.

След около половин час Кросуел съобщи:

— Ето ги! Една дузина са: хуманоиди, без съмнение.

При по-внимателно наблюдение той забеляза, че кожата на местните жители на Дюрел беше мъртвешко бяла, мека и отпусната, а лицата им лишени от всякакво изражение. Кросуел се поколеба, после добави:

— Те не са много хубави!

— Какво правят? — попита Мартин.

— Засега само ни наблюдават — отвърна Кросуел.

Помощникът беше млад, висок и слаб, с огромни мустаци, които беше пуснал през време на пътуването и които заглаждаше с гордост.

— Те се намират на не повече от двайсетина метра — отбеляза той.

Благодарение на прозорчето Кросуел виждаше навън. В замяна на това никой отвън не можеше да гледа вътре. Отделът за Извънземна психология беше взел тази предпазна мярка след неуспеха на един кораб, който беше изпуснал Първия Контакт с Карела II. Карелианците, поглеждайки в ракетата, трябва да са видели нещо, което ги бе изплашило, и бяха избягали колкото се може по-бързо. Отделът така и не научи причината за това прибързано бягство, тъй като не бе възможно да се установи втори контакт.

Във всеки случай *това* не трябва да се повтори.

— Какво правят сега?

— Един се приближава сам. Вождът, може би, или изкупителната жертва...

— Как е облечен?

— Носи... нещо като... не бихте ли благоволили да погледнете сам?

Пред контролното табло Мартин току-що привърши предварителното изследване на Дюрел IV. Въздухът беше годен за дишане, климатът умерен, силата на тежестта близка до тази на Земята. Той беше открил също така наличието на значителни находища на радиоактивни минерали и на редки метали. И нещо много важно — не беше забелязал никакви следи от вирусни микроорганизми, нито отровни газове, които причиняват толкова поражения сред Първите Контактующи.

Следователно Дюрел можеше да стане ценен помощник на Земята, при условие че обитателите му се окажат гостоприемни..., а Контактующите тактични.

Мартин се приближи до прозорчето и огледа местните жители.

— Те носят дрехи в пастелни тонове: ние ще облечем същите.

— Добре — каза Кросуел.

— Те не носят оръжие: значи ние също ще излезем без оръжие.
— Разбрано.
— Обути са със сандали, ние ще сложим също такива.
— Както заповядате.
— Забелязвам още, че нямат косми по лицето си — продължи Мартин, усмихвайки се леко. — Съжалявам, Ед, но вашите мустаци...
— Не! Не мустаците! — изхлипа Кросуел, покривайки ги с ръка, за да ги защити.
— Страхувам се, че ще трябва.
— Но аз чаках цели шест месеца да пораснат!
— Налага се да ги прежалите. Трябва да разберете.
— Наистина не виждам защо — възмутено протестира Кросуел.
— Защото първите впечатления са *най-важните*. Когато първото впечатление е лошо, по-нататъшните връзки стават трудни, понякога даже невъзможни. Понеже не знаем нищо за тези хора, най-сигурната тактика е конформизмът. Ние се опитваме да им приличаме, обличаме се в цветове, които могат да им се понравят или поне няма да ги шокират, копираме тяхното поведение и се стремим във всяко отношение да действваме според...
— Добре, добре! — съгласи се Кросуел. — Сигурно ще има достатъчно време да ми пораснат нови на връщане.
Двамата се погледнаха, после избухнаха в смях. За трети път Кросуел загубваше по този начин мустаците си.
Докато Кросуел се бръснеше, Мартин събуди лингвиста. Чедка беше лемурски хуманоид, родом от Ебора IV — една от редките планети, с които Земята поддържаше нормални отношения. Еборианите бяха лингвисти по рождение, благодарение на невероятната си способност за асоциации, и никога не грешеа. Някога те изследвали една голяма част от Галактиката, но биха успели много повече, ако не бяха роби на абсолютната необходимост да спят двадесет часа на денонощие.
Кросуел, вече обръснат, облече един бледозелен комбинезон и обу сандали. Екипът мина през отделението за микробна дезинфекция, след което Мартин отвори люка на въздушния шлюз.
Всред редовете на дюрелианите се надигна шепот; само вождът (или изкупителната жертва) продължи да мълчи. Те наистина приличаха на хора, ако не се смята необикновената им бледност и

невъзмутимостта на чертите им. Мартин не беше способен да различи някакво изражение у тях.

— Избягвайте всякакви гримаси — препоръча той на Кросуел.

Те се приближаваха бавно, докато стигнаха на десетина крачки от този, който изглеждаше да е вождът. Мартин каза доста тихо:

— Ние идваме в мир.

Чедка преведе и изслуша отговора, произнесен с толкова слаб глас, че беше почти неразбираем.

— Вождът ви поздравява с добре дошли.

— Добре! — каза Мартин.

Той направи още няколко крачки напред и започна да говори, прекъсвайки се от време на време, за да даде възможност на Чедка да превежда. Издекламира много сериозно и убедително Първата реч ББ-32, предназначена за „пасторално-примитивни хуманоиди, привидно неагресивни“. Даже Кросуел, който лесно не се впечатляваше, трябваше да признае, че това беше една хубава реч. Мартин обясни, че другарите му и той самият са пътници, дошли отдалече, прекосили Голямата бездна, за да установят приятелски отношения с добрите хора от Дюрел. Разказа им за далечната, покрита със зеленина Земя, която толкова много прилича на тази планета, и за добрите и скромни земни хора, които подават приятелска ръка на дюрелианите. Говори още за великата същност на мира и взаимопомощта, които царяха на Земята, за всестранното приятелство и за много други неща, всичките от хубави по-хубави.

След като той свърши, последва дълго мълчание.

— Той разбра ли всичко? — прошепна Мартин на Чедка.

Еборианинът направи утвърдителен знак и зачака отговора на вожда. Мартин си пое дъх след усилието, което беше направил; Кросуел продължи да опипва нервно току-що обръснатата си горна устна.

Вождът отвори уста, въздъхна, завъртя се на място и се просна на земята.

Нещата взеха по-скоро неприятен обрат, който никоя теория, нито правило не бяха предвидили.

Вождът нямаше намерение да става; значи не ставаше дума за някаква церемония. Даже обратно — виждаше се, че той трудно диша, като човек в кома.

При подобни обстоятелства на екипа за Контакт не му оставаше нищо друго, освен да се прибере в ракетата и да чака по-нататъшния

развой на събитията. Половин час по-късно един туземец се приближи до ракетата и поведе разговор с Чедка, наблюдавайки, едновременно с това, внимателно земните хора, после изведнъж си тръгна.

— Какво каза? — попита Кросуел.

— Вождът Морери се извинява за припадъка си. Той каза, че това е непростима грешка.

— Ах! — възкликна Мартин. — Неговото припадане може би ще ни послужи за нещо в крайна сметка... Това ще го принуди да се извини за *неучтивостта* си, докато се касае за случаен инцидент, за който ние не сме виновни...

— Напротив.

— Какво напредив?

— Виновни сме ние — каза еборианинът, свивайки се на кълбо да спи.

Мартин раздруса малкия лингвист, за да го събуди.

— Какво каза вождът още? Защо ние да сме виновни за припадъка му?

Чедка се правя широко.

— Вождът бил ужасно притеснен. Той се опитал да понася вашия дъх толкова дълго, колкото можел, но тази чужда миризма...

— Моят дъх? — попита Мартин. — Значи *моят дъх* го е накарал да припадне?

Чедка кимна утвърдително, изхълца внезапно, а след това заспа отново. Вечерта дойде и дългият залез на Дюрел неусетно отстъпи място на нощта. Зад дървената завеса на гората огньовете на селото един подир друг изгаснаха. Но на борда на ракетата светлините блестяха до сутринта. Когато слънцето изгря, Чедка се отправи с мисия към селото. Кросуел, проклинайки, изпи кафето си, докато Мартин се ровеше из несесера на аптекката.

— Това е само временен неуспех — казваше Кросуел, който не искаше да губи надежда. — Случват се такива неща. Спомнете си на Дингфоробеа VI...

— Именно за такива неща могат да ни забранят завинаги достъпа до планетите.

— Но как да отгатнеш...

— Трябваше да предвидя! — каза Мартин. — Това, че досега нашият дъх не е отровил никого, не... А, ето!

Той размахна, победоносно едно шишенце, съдържащо малки розови таблетки.

— Пълна гаранция срещу лошия дъх! Това ще неутрализира даже този на хиена. Вземете по две.

Кросуел взе хапчетата.

— А сега какво ще правим?

— Ще чакаме да... А! Какво каза той?

Чедка току-що влезе през люка на шлюза, търкайки очите си.

— Вождът Морери се извинява, че е припаднал.

— Това го знаем вече. И после?

— Той ни кани да посетим селото Ланит, когато ни е удобно. Вождът смята, че този инцидент не трябва да навреди на миролюбивите отношения между две вежливи и доброжелателни раси.

Мартин въздъхна от облекчение. Той се изкашля леко и попита, колебаейки се:

— Говорихте ли му за... а-а... за подобрение на дъха ни?

— Уверих го, че този недостатък ще бъде коригиран — каза Чедка. — Въпреки че за мене това никога не е представлявало някакво неудобство.

— Много добре! Отиваме веднага в селото. Може би няма да бъде лошо да вземете и вие също едно от тези хапчета.

— В моя дъх няма нищо неприятно — отвърна еборианинът с тон, който говореше достатъчно ясно.

И те тръгнаха за селото.

Когато трябва да се работи с пасторално-примитивно население, необходимо е да се избират прости жестове, но колкото е възможно по-символични, защото те най-добре ще бъдат разбрани. Малко думи, много жестове! Такова е правилото за пасторално-примитивните цивилизации.

Мартин, който се питаше какъв символ да използва, забеляза веднага, че самото месторазположение щеше да му послужи чудесно. Туземците го чакаха, събрани в селото, което се намиреше на една поляна. Пресъхналото русло на един поток отделяше селото от гората, а над него минаваше малък каменен мост.

Мартин осъзна изгодата, която можеше да извлече от този декор. Той се придвижи до средата на моста и там се спря, усмихвайки се приятно на дюрелианите. Като видя, че някои изтръпнаха и се обърнаха, той си припомни собствените препоръки относно израженията на лицето: прие безизразен вид и остана неподвижен за известно време.

— Какво има? — попита го Кросуел, спирайки се леко обезпокоен в началото на моста.

— Нека този мост — започна речта си Мартин с гръмък глас, — да бъде символът на вечните отсега нататък връзки, които ще обединят тази хубава планета с...

Кросуел му извика някакво предупреждение, но Мартин не си даваше сметка. Той гледаше втренчено неподвижните туземци.

— Махайте се от моста! — кресна Кросуел.

Но преди Мартин да успее да направи и крачка, мостът се продъни под него и той падна в сухото легло на потока, като за малко не си счупи костите.

— Това е най-смайващото нещо, което някога съм виждал — каза Кросуел, като му помагаше да се изправи. — Още щом повишихте глас, всичките камъни станаха на прах. Резонансно трептене, предполагам.

Мартин разбра сега, защо дюрелианите говореха шепнешком. Той се изправи, изохка и седна отново.

— Нещо счупено? — попита Кросуел.

— Трябва да съм си изкълчил крака.

Вождът Морери пристигна, последван от двадесетина дюрелиани, каза накратко нещо и поднесе на Мартин един полиран и украсен бастун от черно дърво.

— Благодаря! — измънка Мартин, като се изправи, подпирайки се на бастуна, и попита Чедка: — За какво говори той?

— Вождът каза, че мостът бил построен едва преди стотина години и бил в добро състояние. Извинява прадедите си, че не са го построили по-солиден.

— Хм! — отвърна Мартин.

— Вождът каза също, че вие сте без съмнение човек с лош късмет.

„Той може би има право — помисли си Мартин, — може би ние сме несръчен народ.“

Въпреки добрите намерения на земните хора, почти всички раси, които досега те бяха открили една след друга, се страхуваха от тях, мразеха ги или им завиждаха, основавайки се главно на лошите първи впечатления. Тук обаче всичко не изглеждаше още загубено. Наистина какво друго можеше да се случи след станалото вече?

Мартин се усмихна, но веднага се поправи, и влезе, накуцвайки, в селото редом с Морери.

От технологическа гледна точка дюрелианската цивилизация се намираше още на доста примитивен стадий. Дюрелианите използваха колелото и лоста, но не бяха напреднали повече в използването на механиката. При все това изглеждаше, че имат елементарни познания по равнинна геометрия и астрономия.

За разлика в областта на изкуствата те изглеждаха сръчни и много напреднали, особено що се отнася до дърворезбата. И най-простите колиби бяха украсени със забележителни барелефи.

— Мислите ли, че мога да направя снимки? — попита Кросуел.

— Не виждам какво би попречило — каза Мартин.

Вождът се съгласи и Кросуел засне дюрелианските жилища, пазара и украсата на храма.

Мартин се разхождаше, милвайки с върха на пръстите си сложните барелефи, като бърбеше с туземците чрез посредничеството на Чедка, подреждайки мислите си. Дюрелианите, според него, бяха много интелигентни, и показваха възможности, сравними с тези на *Homo sapiens*. Фактът че те не употребяваха много техника, показваше не толкова основен недостатък, колкото дълбоко съгласуване с природата. Техният миролюбив вид предвещаваха добро разбирателство с жителите на Земята, които след векове на хаос желяеха да установят мир.

Тези данни щяха да бъдат основата на доклада му, предназначен за втория екип на контакт. Той се надяваше да може да добави: „Ние имаме чувството да сме оставили там благоприятно впечатление за Земята. Изглежда, че няма да се появят особени трудности.“

Чедка разговаряше оживено с вожда. Малко по-бодър от обикновено, той дойде да съобщи нещо с тих глас на Мартин. Последният се съгласи мълчаливо; старайки се да изглежда все така

невъзмутим, той се приближи до Кросуел, който правеше последни снимки, и го попита:

— Готов ли си за големия банкет?

— Какъв банкет?

— Този, който вождът дава тази вечер в наша чест... Това е много важно: израз на доброжелателство... символ на приятелство... и още много, всичко...

Въпреки че той произнесе тези думи с неутрален тон, можеше да се прочете удовлетворение в очите му.

— Тогава значи сме успели! Контактът е успешен!

Зад тях двама туземци потрепериха, като чуха този силен глас, и се отдръпнаха, клатейки се.

— Ние сме успели, да — каза Мартин, — но при условие да внимаваме много. Те са добър и интелигентен народ, но въпреки това имам впечатлението, че ние ги *дразним*.

Когато вечерта настъпи, те отидоха на банкета. Първото ястие беше оранжевозелен зеленчук, който приличаше малко на тиквичка. След това вождът Морери произнесе реч за значението на културните връзки. После сервираха нещо, което приличаше на заек, и беше ред на Кросуел да вземе думата.

— Не забравяйте — пошушна му Мартин — да *говорите шепнешком!*

Кросуел се изправи и започна речта си. С безизразно лице и приглушен глас той направи преглед на многобройните прилики, които обединяваха Земята и Дюрел, като ръкомахаше силно.

Чедка превеждаше последователно. Мартин одобряваше, клатейки глава. Вождът също. Както и останалите.

Кросуел привърши речта с едно хубаво заключение и седна. Мартин го потупа по рамото:

— Много добре, Ед! Вие имате дарба за... Но какво има?

— Погледнете!

Мартин се обърна. Вождът и другите сътрапезници продължаваха с втренчени очи да клатят глава.

— Чедка! — каза тихо Мартин. — Говорете им!

Еборианинът зададе въпрос на вожда. Но не получи отговор. Вождът все така ритмично клатеше глава.

— Вашите ръкомахания! — каза Мартин. — Трябва да сте ги хипнотизирали!

Той се почеса по главата, после се изкашля силно. Дюрелианите престанаха да се поклащат, мигнаха с клепачи и започнаха да говорят помежду си, бързо и с тревожен вид.

— Те казват, че имате учудващи способности — преведе Чедка. — Казват, че чужденците са особени хора и се съмняват, че може да им се има доверие.

— Добре! По-хубаво ще бъде да спрем дотук, докато нещата вървят все още.

Той стана, последван от Кросуел и Чедка.

— Ние си тръгваме засега — промърмори той на вожда. — Но ви молим да разрешите на други хора да ви посетят. Простете ни грешките, които направихме; те произтичат от това, че не знаехме вашите обичаи.

Чедка преведе и Мартин продължи да шепне с безизразно лице и ръце, долепени до тялото. Той говори за единството на Галактиката, за радостите на сътрудничеството, за обмяната на стоки и знания, за необходимата солидарност между живите същества.

Морери, още не напълно възстановил се от хипнозата, отговори, че земните хора ще бъдат винаги добре дошли.

С неволен жест Кросуел му подаде ръката си. Вождът я погледна учуден, после я взе, очевидно питайки се какво трябва да я прави. Той изохка от остра болка и я пусна рязко: дълбоки червени изгаряния се очертаваха по кожата му.

— Какво би могло...! — възкликна Кросуел.

— Потта! — каза Мартин. — Тя е киселина. Трябва да има моментално въздействие върху техния организъм. Да се махаме бързо!

Туземците се вълнуваха. Те бяха събрали камъни, парчета дърво. Вождът, който все още изпитваше болка, се опитваше да ги успокои, но земните хора предпочетоха да не чакат разрешението на спора. Те отстъпиха към ракетата толкова бързо, колкото им позволяваше накуцването на Мартин, който се подпираше на бастуна си.

Зад тях гората се изпълваше със съмнителни възгласи. Когато пристигнаха до космическия кораб, те едва си поемаха дъх. Кросуел, препъвайки се от снопче трева, си удари главата в люка с гръм.

— По дяволите! — изрева той, полудял от болка.

Почвата под краката им започна да бучи, после да трепери и да се размества.

— Бързо! Качвайте се! — изкомандува Мартин.

Ракетата успя да излети. Миг по-късно на мястото, което тя току-що беше напуснала, почвата пропадна.

— Това трябва пак да е някакъв резонансен феномен — каза Кросуел. — Но каква несполука! Да сме кацнали точно върху пукнатина на терена!

Мартин въздъхна и поклати глава.

— Наистина не знам какво да правя. Бих искал да се върна, да им обясня, но...

— Ние няма да бъдем вече добре дошли.

— Вероятно! Правихме глупост след глупост. Зле започнахме, а след това всичко стана още по-лошо.

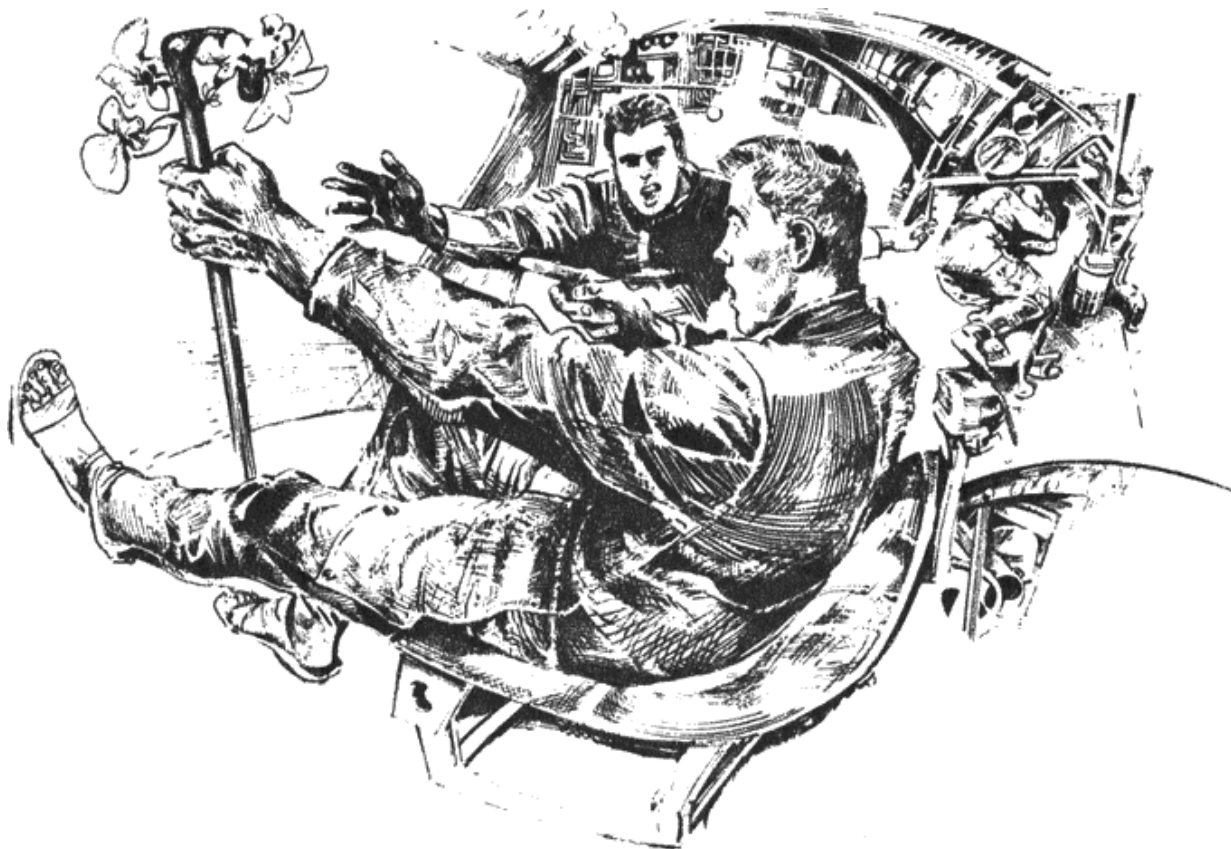
— Това, което направихте, не е толкова много — обясни Чедка с най-любезния си тон. — Не е ваша вината. Тя се дължи по-скоро на това, което *сте*.

Мартин помисли известно време, после се съгласи:

— Да, имате право. Гласовете ни разрушават страната им, израженията на лицата ни ги отвращават, жестикулациите ни ги хипнотизират, дъхът ни ги задушават, потта ни ги изгаря. О, боже мой!

— Боже мой, боже мой! — съгласи се тъжно Кросуел. — Ние сме истински заводи за химични продукти... Обаче произвеждаме само отровни газове и разяждащи течности.

— Но това още не е всичко, което представлявате. Вижте! — каза Чедка.

Той им посочи бастуна на Мартин. Върху горната му част, там, където ръцете на Мартин го бяха държали, няколко неразтворени дотогава пъпки бяха разцъфнали сега с бели и розови цветове, чийто аромат изпълваше кабината.

— Сами виждате, вие сте също и *това* — каза Чедка.

— Този бастун беше мъртъв — размишляваше Кросуел. — Вероятно това се дължи на някакво масло от кожата ни.

Мартин потрепери.

— Мислите ли, че всички тези скулптури, които сме пипали... колибите... храмовете...

— Да, мисля същото — каза Кросуел.

Мартин си затвори очите. Той си представи внезапното разцъфване на изсъхналото и мъртво дърво.

— Мисля, че те ще разберат — каза той, опитвайки се да вярва сам на собствените си думи. — Това е хубав символ и тези хора са много интелигентни. Убеден съм, че те ще одобрят... поне *една част* от това, което ние сме...

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 10 от 1979 г.
Илюстрации: Стоян Шиндаров

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.